

Samostatne hospodáriaci roľník ako významný subjekt hospodárstva

Elena Širá*

Prešovská univerzita v Prešove
Katedra ekonómie a ekonomiky
Konštantínova 16, 080 01 Prešov, Slovakia
elena.sira@unipo.sk

Mariana Dúbravská

Prešovská univerzita v Prešove
Katedra ekonómie a ekonomiky
Konštantínova 16, 080 01 Prešov, Slovakia
mariana.dubravska@unipo.sk

* corresponding author

Abstrakt: This article deals mainly with the subject of a self-employed farmer. Describes its position in agriculture. It is a specific entrepreneur, especially for this sector. Subsequently, by analyzing the legislation, it focuses its attention on the attributes of this entity, the obligations in the creation, respectively notification and subsequent registration. In the next part describes in more depth, the current situation and development in the field of agriculture, especially the number of self-employed farmers in Slovakia. In conclusion, points out the shortcomings and weaknesses of this specific subject, but also its considerable importance for the economy.

Kľúčové slová: poľnohospodárstvo; Slovenská republika; samostatne hospodáriaci roľník

JEL klasifikácia: L25; Q10

Informácia: Príspevok je súčasťou riešenia vedeckého grantu VEGA 1/0082/19.

1. Úvod

Poľnohospodárstvo bolo vždy jednou z najdôležitejších častí národnej ekonomiky Slovenska. Má svoje postavenie aj v súčasnej dobe. V hospodárstve Slovenska majú nezastupiteľné miesto súkromné spoločnosti (Širá 2013). Spomedzi nich významnú skupinu tvoria povolania, vykonávajúce svoju profesiu, resp. predmet podnikania v oblasti poľnohospodárskej produkcie. Tá sa v podmienkach Slovenska za posledné obdobie znížila, na súčasných približne 3,5%. Aj napriek klesajúcej tendencii má poľnohospodárstvo nemalý význam pre človeka, pre obživu ľudsťva.

2. Základné teoretické východiská

V období 19 a na začiatku 20 storočia väčšina obyvateľstva na území Slovenska pracovala v poľnohospodárstve (Širá, Pukala 2020). Družstvá na našom území majú dlhú tradíciu. Štruktúra podnikateľských subjektov po roku 1990 sa následkom privatizácie podstatne zmenila. Ak pred rokom 1990 v rámci poľnohospodárstva existovali družstvá a štátne majetky, tak po roku 1990 ako nové podnikateľské subjekty pribudli obchodné spoločnosti a samostatne hospodáriaci roľníci, (ktorí počas obdobia socializmu u nás na rozdiel napr. od Poľska (Slobodianuk, Lositska, Pukala 2018) takmer neexistovali. (Bandlerová 2001)

Slovenská republika zaberá okolo 49,036 km², z čoho je 48% poľnohospodárskej pôdy a 40% pokrývajú lesy. Poľnohospodárska pôda sa skladá zhruba zo 71% ornej pôdy a 28% trvalých trávnych porastov; 65% poľnohospodárskej pôdy je ovplyvnených prírodnými prekážkami limitujúcimi jej produkčný potenciál. Slovenská krajina je so svojimi horskými a podhorskými oblasťami a nížinami a rozdielnymi klimatickými podmienkami bohatá na biodiverzitu. (Slámová, Belčáková 2017)

Väčšina územia je pokrytá poľnohospodárskou pôdou a lesmi. Dôraz je kladený na poľnohospodársku pôdu malých fariem ale aj veľkých poľnohospodárskych podnikov a jej nevyhnutnú úlohu pri určovaní ako zdravého vidieckeho hospodárenia, tak aj pri tvorbe vidieckej krajiny (Rábek et al. 2014)

Poľnohospodársku výrobou podľa §12a zákona č. 105/1990 Zb. vykonávanou podnikateľom, ktorého činnosť spočíva vo vykonávaní poľnohospodárskej výroby včítane hospodárenia v lesoch a na vodných plochách, sa podľa tohto zákona rozumie činnosť fyzickej osoby, ktorá osobne alebo pomocou iných osôb

- vyrába výrobky poľnohospodárskej výroby za účelom získania trvalého zdroja príjmov, najmä ich predajom, prípadne
- vykonáva úpravu alebo iné spracovanie svojej poľnohospodárskej produkcie; pokiaľ treba na túto činnosť súhlas podľa osobitných predpisov, len s týmto súhlasom, alebo
- poskytuje príležitostne práce alebo výkony v súvislosti s poľnohospodárskou výrobou, pri ktorých využíva prostriedky a zariadenia slúžiace poľnohospodárskej výrobe, spravidla v čase, keď sa pre túto výrobu plne nevyužívajú, alebo dobýva nevyhradené nerasty

Samostatne hospodáriaci roľník (SHR) predstavuje fyzickú osobu (Slávik et al. 2015) - podnikateľa, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu vo vlastnom mene, na vlastný účet a na vlastnú zodpovednosť. Jeho práva a povinnosti upravuje zákon č. 105/1990 Zb. o súkromnom podnikaní občanov. Ten sa venuje úprave tejto oblasti najmä v §12, §32, §36 a §48.

SHR sa teda zvykne označovať aj ako farmár či poľnohospodár. Konkrétne ide napríklad o včelára, pestovateľa zeleniny a ovocia či o chovateľa zvierat (napr. oviec).

Na výkon činnosti samostatne hospodáriaceho roľníka je nutné získať osvedčenie. Preto sa fyzická osoba, ktorá chce podnikat' ako SHR, musí najprv registrovať na príslušnom mestskom alebo obecnom úrade. Musí ohlásiť, že chce takúto činnosť vykonávať. Zápis SHR do evidencie na základe jeho ohlásenia.

Je dôležité poznamenať, že miestne príslušným na registráciu je ten mestský alebo obecný úrad, v ktorého obvode (katastri) sa nachádzajú pozemky SHR, na ktorých chce vykonávať poľnohospodársku výrobu, alebo

v ktorého obvode sa nachádzajú pozemky iného vlastníka, s ktorým SHR uzatvoril nájomnú zmluvu za účelom realizácie poľnohospodárskej výroby (podnikajte 2021). Teda pri registrácii sa SHR neobracia na mestský alebo obecný úrad podľa miesta svojho bydliska. Z uvedeného vyplýva aj skutočnosť, že SHR nemusí podnikat' výlučne len na vlastnej pôde, ale toto podnikanie môže byť realizované aj na prenajatej pôde.

Pre ohlásenie na príslušný mestský alebo obecný úrad, v prípade plánu podnikat' ako SHR, je nutné doložiť nasledujúce dokumenty:

- občiansky preukaz ako preukaz totožnosti,
- vyplnenú žiadosť o zápis do evidencie SHR,
- doklad o vlastníctve alebo prenajatí pozemku, na ktorých bude vykonávať túto činnosť,
- doklad o osobitnom povolení alebo oprávnení, ak sa k určitému druhu činnosti vyžaduje (napr. ak ide o podnikanie na poľnohospodárskej pôde je potrebný aj doklad o hydromeliorializačných zariadeniach v pôde, t. j. či sa v pôde nachádzajú alebo nenachádzajú zavláčovací systémy atď).

Nakoniec je za takéto ohlásenie vyžadovaný poplatok 6,50 eur. Následne vydá príslušný úrad samostatne hospodáriacemu roľníkovi osvedčenie o zápise do evidencie. Podľa zákona je lehota na vydanie takéhoto osvedčenia 30 dní. Na základe upovedomenia pridelí príslušný orgán štátnej štatistiky samostatne hospodáriacemu roľníkovi identifikačné číslo, ktoré orgán uvedený v § 12b ods. 1 zapíše do evidencie

Inštitút SHR je založený za účelom dosahovania príjmov, a napriek tomu, že nepodlieha živnosti, má v otázke daní a odvodov podobné povinnosti ako živnostník (SZČO). Na účely daňovej a odvodovej povinnosti sa nerozlišuje medzi jednotlivými druhmi SZČO, t. j. medzi živnostníkom a SHR.

Príjmy daňovníka ako samostatne hospodáriaceho roľníka vykonávajúceho poľnohospodársku výrobu v súlade s vydaným osvedčením podliehajú dani z príjmov podľa § 6 ods. 1 písm. a) zákona o dani z príjmov, a to ako príjmy z podnikania, konkrétne z poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva. Na daňové účely sú teda považované za aktívne príjmy.

3. Metodológia

Cieľom tohto príspevku je priblížiť pozíciu samostatne hospodáriaceho roľníka a jeho miesto v rámci hospodárstva krajiny. Na splnenie tohto cieľa bolo potrebné legislatívne zmapovať termín SHR. Poukázať na jeho podstatu, predmet činnosti, legislatívne väzby. Následne popísať kroky potrebné k začatiu podnikania pod hlavičkou SHR.

Čiastkovými cieľmi vyplývajúcimi z hlavného cieľa sú:

- legislatívne prostredie SHR v podmienkach Slovenska,
- uvedenie predpokladov pre podnikanie ako SHR,
- vyčlenenie predmetu a oblastí podnikania SHR,
- potrebné náležitosti pre začatie činnosti SHR,
- postupnosť krokov pri ohlásení SHR,
- daňová a odvodová povinnosť SHR.

Pri naplňaní stanovených cieľov bola potrebná práca s odbornou literatúrou, ale aj s legislatívou upravujúcou tento špecifický druh podnikateľa. Analýzou, komparáciou a syntézou výsledkov z rôznych, či už domácich alebo zahraničných odborných zdrojov sme vyskladali mozaiku SHR v podmienkach Slovenska.

4. Výsledky a diskusia

V úvode sme sa zamerali na celkovú početnosť poľnohospodárskych podnikov. Keďže zverejňovanie týchto údajov je len v určitých periódach, tabuľka 1 obsahuje údaje z rokov 2005 - 2013. pre vyššiu výpovednú hodnotu týchto údajov sme sa zamerali aj na samotnú veľkosť poľnohospodárskych podnikov meranú obratom v jednotlivých rokoch.

Tabuľka 1. Vývoj počtu poľnohospodárskych podnikov podľa veľkosti

	2005	2007	2010	2013
do 4000 €	61390	60910	14550	12400
4 000 - 14 000 €	3610	4420	5650	6510
15 000 - 49 000 €	1380	1500	1750	1980
50 000 - 99 999 €	590	650	670	710
100 000 - 249 999 €	530	550	660	730
250 000 - 499 999 €	350	340	370	400
500 000 a viac	650	610	810	840
SPOLU	68500	68980	24460	23570

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostatu

Ako vidieť z údajov tabuľky 1, medzi rokmi 2007 až 2010 došlo k výrazným zmenám v počte poľnohospodárskych podnikov. Z viac ako 68 000 podnikov stav klesol na niečo cez 24 000, čo znamenal viac ako 64% zníženie počtu. Dalším zaujímavým zistením je fakt, že najväčší počet podnikateľských subjektov je práve v 1. úrovni, teda do výšky obratu 4000 €. Druhou najväčšou zastúpenou skupinou je obrat do výšky 14000 €.

Tabuľka 2. Počty nahlásených SHR

k máju 2021	
aktívny	12 298
ukončené	21 124

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR

V tabuľke 2 sú už uvedené aktuálne počty samostatne hospodáriacich roľníkov na Slovensku, ktoré sme získali z registra organizácií ŠÚ SR. K máju 2021 je počet aktívnych SHR na Slovensku viac ako 12 000 subjektov. Od začiatku evidencie SHR až d dnešného dňa svoju činnosť ukončilo viac ako 21 000 subjektov. Tieto počty nasvedčujú tomu, že ide o významný podnikateľský subjekt z oblasti poľnohospodárstva.

5. Záver

Aj keď je forma SHR často používaná v slovenskom poľnohospodárskom odvetví, je nutné brať v úvahu aj nedostatky, resp. ohrozenia, ktoré na ňu výrazne vplyvajú. Mnohé negatíva vyplývajú totiž zo samotnej podstaty SHR a jednoduchosti, ako aj slabého finančného zázemia, ktoré si táto forma so sebou prináša.

Medzi najčastejšie prekážky, s ktorými súpria farmári dennodenne, môžeme zaradiť tieto:

- nedostatok kapitálu, absencia vzdelania v danej oblasti (Širá 2015),
- slabá finančná podpora malých fariem v porovnaní s veľkými farmami,
- problémy v prenajímaní pôdy od veľkých fariem, ktoré majú pôdu v dlhodobom prenájme,
- komplikovaný potravinový trh a náročné smernice na hodnotenie kvality (Kravčáková Vozárová et. al. 2015),
- nedostatočné definovanie rodinného farmára a samostatne hospodáriaceho farmára v národnej legislatíve,
- nedostatočne zacielená podpora pre začínajúcich farmárov,
- nedostatok sociálnych benefitov,
- absencia Inštitútu pre poľnohospodárske poradenstvo,
- slabá podpora regionálnych potravinových výrobkov,
- problémy s chovom dobytku v intraviláne obcí,

- nevyriešené vlastnícke vzťahy,
- obmedzenia vyplývajúce zo Zákonníka práce,
- absencia farmárskeho zákona, ktorý by zahŕňal ochranu vlastníctva v legislatívnej politike miest a obcí (Slámová, Belčáková 2017)

Aj keď je poľnohospodárstvo dôležité pre zabezpečenie obživy ľudstva a aj jeho postavenie v každej krajine je dané historickým pozadím, je nutné venovať mu pozornosť. V oblasti podnikania, po uvoľnení opatrení po roku 1989, sa aj v poľnohospodárstve rozbehlo súkromné podnikanie.

Súčasná legislatíva, okrem obchodných spoločností, pripúšťa práve pre oblasť poľnohospodárstva ďalšiu, špecifickú formu podnikateľa, a to samostatne hospodáriaceho roľníka. Ako je vidieť aj z prezentovaných posledných údajov, je na Slovensku neustále záujem o podnikanie pod hlavičkou SHR.

Zoznam bibliografických odkazov

- Bandlerová, A. (2001). "Podnikanie formou družstva v poľnohospodárstve na Slovensku". *Medzinárodné vedecké dni*, 263-268.
- Kravcakova-vozarova, I., Kotulic, R., & Sira, E. (2015). "V4 countries' agricultural sector evaluation in terms of competitive advantage". *Економічний часопис-XXI*, (5-6), 60-63.
<https://www.podnikajte.sk/pravne-formy/shr-samostatne-hospodariaci-rolnik>
- Rábek, T., Serenčák, P., Tóth, M., Čierna, Z., & Piterková, A. (2014). "Veľkosť obhospodarovanej pôdy a finančné ukazovatele v podnikoch poľnohospodárskej prvovýroby na Slovensku."
- Sira, E. (2013). "Analysis of Slovak agricultural position from the perspective of selected indicators and Slovak regions". *Polish journal of management studies*, 8.
- Sira, E. (2015). "Slovak food processing industry in the context of globalisation and integration tendencies". *Polish journal of management studies*, 11.
- Sira, E., & Pukala, R. (2020). "Management of agriculture innovations: Role in Economic Development". *Marketing and Management of Innovations*, (2), 155
- Slámová, M., Belčáková, I. 2017. "Slovensko. Súčasný stav vo vzťahu medzi udržateľnými/multifunkčnými poľnohospodárskymi praktikami a európskymi poľnohospodárskymi krajinami." Zvolene: Technická univerzita vo Zvolene, 35 s.
- Slávik, Š., Bednár, R., Ljudvígová, I., Matusková, R., Mišún, J., Hudáková, I. M., ... & Hvorecký, J. (2015). "Podnikateľské modely a podnikateľské stratégie startupov" I.: *Recenzovaný zborník vedeckých prác*. Vydavateľstvo EKONÓM.
- Slobodianiuk, O., Lositska, T., & Pukala, R. (2018). "Importance of agrarian insurance market development for the national economy". *Економіка. Екологія. Соціум*, (2, вип. 4), 53-63.
- Zákon č. 105/1990 Zb. o súkromnom podnikaní občanov